

1324; Necef 1378). Akaid, usûl-i fıkıh, fûrû-i fıkıh, tıp gibi konularda naslara dayalı küllî kaidelere dair olup 1000'i aşkın babdan meydana gelmiştir. 9. e-Şahîfetü's-Şâniyetü's-Seccâdiyye (Bombay 1311; Kahire 1322). 10. Risâletü'l-İsnâ'aşeriyeye fi'r-red 'ale's-Şûfiyye (nşr. Muhammed Dürûdî, Kum 1400). Tasavvuf ehline ve çeşitli görüşlerine karşı yazılmış olup 1000 civarında hadis ihtiva etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hür el-Âmilî, *Vesâ'ilü's-Şi'a* (nşr. Abdürrahîm Rabbânî Şîrâzî), Tahran 1376-89, neşredenin girişi, I, yz-kh; a.mlf., *Emelü'l-Âmil* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Necef 1385/1965, I, 141-154; Bahrânî, *Lü'lü'tü'l-bahreyn* (nşr. M. Sâdik Bahrülülüm), Beyrut 1406/1986, s. 76-80; Muhammed b. Süleyman et-Tünûkâbüni, *Kışaşü'l-ulemâ'*, Tahran, ts., s. 289-293; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât*, VII, 96-105, 644-646; Brockelmann, *GAL*, II, 542; *Suppl.*, II, 578-579; Abbas el-Kummî, *Fevâ'idü'r-Rezeviyye*, Tahran 1327/1948, s. 473-477; a.mlf., *el-Künâ ve'l-elkâb*, Tahran 1989, II, 176-177; Tebrizî, *Reyhânetü'l-edeb*, II, 31-33; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *Muşaffa'l-makâl*, Tahran 1378, s. 401-402; a.mlf., *ez-Zer'â ilâ teşâni'î's-Şi'a*, Beyrut 1398, I, 111-112, 350; II, 506-507; III, 337-339; IV, 352-355, 411; V, 271; XIV, 169-170; XXV, 171-172; Abdullah Efendi el-İsfahânî, *Riyâzû'l-ulemâ' ve hîyâzû'l-fuzalâ'* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, V, 63-75; Hânbâbâ, *Fihrist*, s. 17, 92, 109, 119, 178, 260, 670, 840, 989; *A'yânü's-Şi'a*, IX, 167-171; J. Robson, "A Shi'a Collection of Divine Traditions", *Glasgow University Oriental Society Transactions*, XXII, Cambridge 1970, s. 1-13; M. Salati, "La takmila Amal al-Âmil di Hasan as-Sadr (1272-1354/1856-1935)", *RSO*, LXII (1988), s. 7-24; G. Scarcia, "al-Hurr al-Âmilî", *El'* (İng.), III, 588-589; Dihhudâ, *Luğatname*, XI, 441; J. Van Ess, "Amal al-Âmil", *Elr.*, I, 917-918.

HAMİD ALGAR

HÜR b. KAYS

(الحَرَّ بن كَيْس)

el-Hür b. Kays b. Hisn el-Fezâri

Hız. Ömer'in

danışma kurulunda yer alan sahâbi.

Necid bölgesinde bulunan Fezâre kabilesinden olup hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. 9 (630) yılında Tebük Gazvesi'nden sonra Medine'ye gelen Fezâre kabilesi heyetinde en küçük üye olarak bulunmuş ve Hz. Peygamber'in huzurunda müslüman olmuştur. İsbetli görüşleri sebebiyle Hz. Ömer'in danışma kurulunda yer alan Hür b. Kays Kur'an ve tefsir ilminde otorite kabul edilmektedir. Hz. Mûsâ'nın aramaya çıktığı kişinin (el-Kehf 18/60-82) Hızır olup olmadığı konusunda Abdullah b. Abbas'la tartıştığı, bu hususta kendisine başvurdukları Übey b. Kâ'b'ın

bu kişinin Hızır olduğunu söyleyerek İbn Abbas'ı desteklediği kaydedilmektedir (Buhârî, "C'îlim", 16, 19; Müslim, "Fezâ'il", 174). Hür b. Kays'ın müellefe-i kulûbdan olan amcası Uyeyne b. Hisn'ı onun ısrarı üzerine Hz. Ömer'in huzuruna çıkardığı, kaba davranışlarıyla tanınan Uyeyne'nin Hz. Ömer'e kendilerine yeteri kadar ih-sanda bulunmadığını ve adaletli davranmadığını söylediği, Hz. Ömer'in sinirlenmesi üzerine Hür b. Kays'ın, "İnsanların kusurlarını bağışla, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir" (el-A'râf 7/199) meâlindeki âyeti hatırlatarak onu sakinleştirdiği bilinmektedir.

Muhammed b. Zekeriyâ el-Gallâbî (ö. 290/903) Hür b. Kays'ın oğlunun Şıa, kızının Harûriyye, karısının Mu'tezile, kız kardeşinin Mürcie mezhebine mensup olduğunu ileri sürmüştü de (İbnü'l-Esir, I, 472) sözü edilen mezheplerin sahâbe nesli döneminde henüz oluşmadığı, ayrıca Dârekutnî'nin Gallâbî'yi güvenilir bulmayıp hadis uydurduğunu söylediği (İbnü'l-İmâd, II, 206) dikkate alındığında bu iddianın mesnetsiz olduğu anlaşılır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 116; Buhârî, "Enbiyâ", 27; "C'îlim", 16, 19, "İ'tisâm", 2, "Tefsirü'l-Kur'ân" 7/5, "Tevhîd", 31; Müslim, "Fezâ'il", 174; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 297; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 388-389; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Esmâ'ü'l-müb-heme* (nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid), Kahire 1405/1984, s. 430-431; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 471-472; IV, 331; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 324; III, 55; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 206; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IX, 336-338.

KEMAL SANDIKÇI

HÜR b. YEZİD

(الحَرَّ بن يَزِيد)

el-Hür b. Yezid et-Temîmî
er-Riyâhî el-Yerbû'î
(ö. 61/680)

Kerbela Vak'ası'nda
Hz. Hüseyin'in tarafına geçen
Emevî kumandanı.

Temîm kabilesine mensuptur. Kaynaklarda, Irak Valisi Ubeydullah b. Ziyâd tarafından Hz. Hüseyin'e karşı gönderilen öncü süvari birliğinin kumandanı olarak gösterilir. Hz. Hüseyin'in aile fertleri ve bazı taraftarlarıyla birlikte Mekke'den Kûfe'ye doğru yola çıktığını haber alan Ubeydullah b. Ziyâd, 1000 kişilik bir kuvvetin başına getirdiği Hür b. Yezid'i onun hareketini takip etmekle görevlendirdi. Diğer bir rivayete göre ise bu görevi veren Kûfe sâhibü's-Şurtası Husayn b. Nümeyr'dir

(Taberî, V, 401). Hür b. Yezid'in birliğiyle Hz. Hüseyin'in kafilesi Kûfe yakınlarındaki Zûhusûm'de karşılaştılar. Hz. Hüseyin, yolculuğunun sebebini Kûfeliler'in kendisine gönderdiği davet mektuplarını göstererek açıklamaya çalıştıysa da Hür böyle bir şeyden haberinin bulunmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Hüseyin geri dönmek istedi, fakat Hür ancak Medine ve Kûfe dışındaki bir yere gitmesine izin verilebileceğini bildirdi. Anlaşma sağlanamayınca kafile önde, askerler arkada tekrar yola çıktılar ve Ninevâ bölgesindeki Kerbelâ'ya ulaşıncaya burada konaklamaya mecbur edildiler (2 Muharrem 61/2 Ekim 680). Çünkü Ubeydullah Hür b. Yezid'e kafilenin sarp ve müstahkem yerlere sığınmasına engel olmasını ve Fırat nehriyle irtibatını kesmesini emretmişti.

Ubeydullah b. Ziyâd, Rey valiliğine getirilen Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'a da Hz. Hüseyin üzerine yürüyerek kısa sürede bu meseleyi halletmesini istedi. 9 Muharrem 61 (9 Ekim 680) günü Hz. Hüseyin üzerine yürümek için hazırlık yapan Ömer b. Sa'd, Temîm ve Hemdân birliklerinin başına Hür b. Yezid'i getirdi. Hz. Hüseyin'e karşı savaşmak istemeyen Hür, Ömer b. Sa'd'ı saldırı planından vazgeçirmeye çalıştıysa da başarısız oldu. Hz. Hüseyin'in savaş başlamadan önce yaptığı konuşma üzerine onun saflarına geçti ve yaptıklarından dolayı özür diledi; daha sonra da kahramanca vuruşarak şehid düştü. Hür b. Yezid'in soyundan gelen Hamdullah el-Müstevfî, onu bu çarpışmadaki ilk şehid olarak kaydeder ve kabrinin Kerbelâ'da olduğunu söyler (*Nüzhetü'l-kulûb*, s. 32; a.mlf., *Târîh-i Güzide*, s. 264-265).

BİBLİYOGRAFYA :

Dîneverî, *Ahbârü't-tivâl*, s. 245-259; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), V, 401-428; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 34-35, 66-77; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Ma'âtilü't-Tâlibiyyîn* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), s. 110-113; İbn Şehrâsûb, *Menâkıbü Âli Ebî Tâlib*, Beyrut 1405/1985, IV, 94-101; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 14-23, 36-78; Müstevfî, *Nüzhetü'l-kulûb* (Strange), s. 32; a.mlf., *Târîh-i Güzide* (Nevâî), s. 264-265; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VIII, 14-23; İbn Hacer el-Heytemî, *eş-Şavâ'ikü'l-muħrika*, Kahire 1375, s. 194-196; Hasan İbrâhim Hasan, *Târîhu'l-İslâm*, Beyrut 1964, I, 398-399; Meclîsî, *Bihârü'l-enuâr*, Beyrut 1983, XLIV, 374-380; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 172; M. Mâhir Hammâde, *el-Vesâ'iku's-siyâsiyye ve'l-edebîyye*, Beyrut 1987, s. 91-93; Murat Sarıçık, "Kerbela Olayında el-Hür b. Yezid ve Hz. Hüseyin'le Mücadelesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2, Isparta 1995, s. 103-148; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 58; M. J. Kister, "al-Hurr b. Yezid", *El'* (İng.), III, 588.

MURAT SARICIK